

GOL V SEDLU, POBESNELI BIK

VARJA MOČNIK

Franci Slak je izginil. Poleg različnih osebnih razlogov, ki bo trujejo moji žalosti, gre za še posebej žalostno in čudno dejstvo, saj se za Francija ob vsakem srečanju zdi, kakor da je samo enkrat, že zdavnaj, nekoč na začetku svoje filmske poti, močno zajel sapo, vzel silen zalet – in od takrat naprej leti z neverjetno hitrostjo in močjo po skrajno razburkani, negotovi in nič kaj premi poti, zanj večpasovni avtocesti slovenskega filmskega prostora.

Franci je čudežni perpetuum mobile. Zadeva je v slovarjih pojasnjena kot imaginarni stroj, ki nepretrgoma opravlja delo, ne da bi potreboval dodatno energijo. In Franci se res zdi prav tak – ko ga gledaš od blizu, vidiš, da svojega delovanja ne omogoča z vnosom hrane, energije, temveč si ga zagotavlja z nekakšnimi skrivnostnimi postopki in pretvarjanjem nekkih drugih energij. Zmerom ga vidim z galono kave, stalno cigareto med prsti (in z zippom v žepu), in – ker prej omenjeni substanci energijo le osredotočita, po mnenju mnogih celo jemljeta – predvsem prepojenega z veliko ljubeznijo do filma, do filmske umetnosti. Nad njim in v njem mogočna želja, hrepenenje po ustvarjanju. In čeprav naj bi perpetuum mobile lahko obstajal samo v idealnih pogojih, kjer ni izgub energije in ne trenja, v popolnem vakuumu, Franci, paradoksalno, svoj pogon in zagon ohranja v povsem neidealnem okolju, kjer so izguba energije in trenja vremenska stalnica, če ne sociološko-psihološka podlaga filmarjevega biva-

nja. Franci svoje energije ne izgublja: nenadzorovano jo škropi naokrog in jo razdaja kot neusahljivo, vsem namenjeno dobrino. In Franci je v nenehnem trenju z okolico – v pozitivnem, ustvarjalnem pogledu z enako in drugače mislečimi, a tudi negativno, uničujoče: prav nikoli in na noben način se ne izogiba trenjem s tistimi, ki v ožjem (filmskem) in širšem (ljubljskem, slovenskem) okolju z raznoraznimi metodami (z besedo 'metoda' nekoliko laskam ignorantskim, omalovažujočim osebkom) teptajo, dušijo in ovirajo sleherno napredno misel in svobodno voljo. A vakuum je Franci ustvaril: kakor balonček, varovalno blazino. Pomaga mu premostiti premnogokrat sovražno, nečisto, nerazumevajočo in nerazumljivo okolico, omogoči mu obvladati mir in jasnost lastnih misli, a ga tudi vedno za pol koraka oddalji od vseh nas, iz vsega in vseh naredi okolico, naj bo še tako bližnja.

Čeprav si nisva ne vem kako blizu, je Franci zmerom nekje naokrog, zmerom prisoten, zmerom v bližini. A prav vsa srečanja s Francijem so razburkani trenutki, iztrgani iz neznačilno ovinkaste in razvejene poti perpetuum mobile, so blisk in gromska strela.

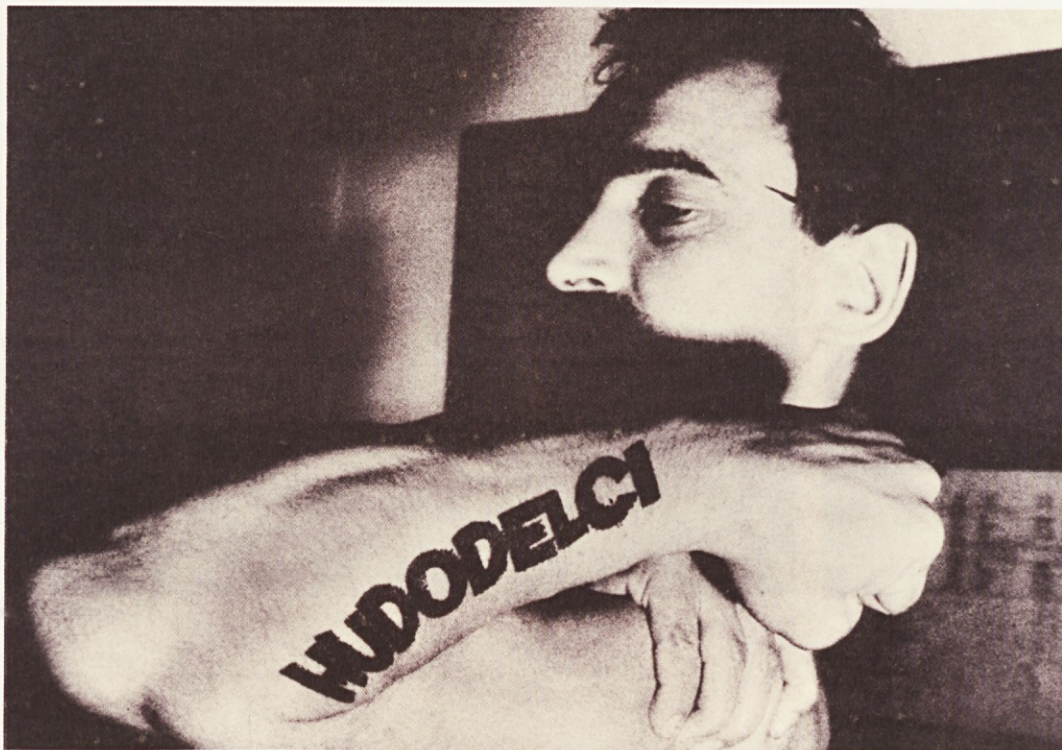
Bliskovita srečanja se zgodijo doma, na cesti, pri delu (v pisarnah in na filmskih lokacijah), na institucijah slovenskega kulturnega prostora, na divjih žurih in, seveda, v kinu. Franci je namreč eden tistih pomembnih filmarjev, ki jih redno srečamo v kinu – ne samo na platnu, temveč na sosednjem sedežu (na tem mestu moram enako spoštljivo omeniti še dva sloven-

ska avtorja, ki dajeta tehtnost slovenskemu filmu, dva, ki jima ogled filmov na velikem platnu še vedno pomeni najvišje in najgloblje doživetje: žal tudi nedavno preminulega profesorja Klopčiča in še vedno, hvala bogovom filmskim, *alive'n'kicking* profesorja Godino; in se tudi njima zahvaliti, da sta).

Franci je najprej, morda kronološko gledano, oče moje sošolke v srednji šoli, potem prijateljice. Od tod *blitzkrieg* družinskega življenja in vpogled v Francijev domači delovni prostor, ki ga polnijo kupi filmskih knjig, scenarijev, plakatov, fotografij, kaset, nagrad, raznih predmetov. Nepregleden kaos, neusahljiv prostor zanimanja.

Franci je moj profesor. V času mojega študija na Akademiji mentor za montažo. Tudi tu se srečujeva na kratko, pogosto nepričakovano (pričakovana srečanja – predavanja se zgodijo le redko, saj Franci pripravlja, snema, montira film), a srečanja so zmerom intenzivna, močna. Blisk in gromska strela, a vedno osredotočena – najsibo predavanje o osnovnih načelih montaže (režije) ali pogovor ob pisanju scenarija, nastajajočem ali že narejenem filmu. Vselej konkretno, usmerjeno, pomoč v prenekateri obliki. Predvsem pa Franci podaja znanje in vedenje o, odnos do in dojemanje filmske umetnosti kot širokega in razvejenega polja umetniškega izraza. Uči nas o neposrednosti, iskrenosti, duhovitosti in pogumu le-tega.

Delovno s Francijem sodelujem kot s producentom. Suva nas, zbada, poriva in popelje do končne zmage – filma. Žal so nastali filmi zmage v pogledu

Hudodelci

Butnskala

ustvarjalnega, a v finančnem pogledu porazi, saj je Franci vse preveč ustvarjalec filmov in ne krotilec denarja. Franci je producent v prvinskem pomenu besede,

je nosilec volje in želje po ustvarjanju novih del, po uživanju v novih filmskih stvaritvah. In v tem pogledu je Franci tudi producent številnih filmov, ki niso zapi-

sani v njegovi filmografiji – skrajno nesebično namreč z vsemi močmi, trdom, sredstvi (srčnimi in materialnimi) podpira voljo in željo mladih (in starejših ...) filmarjev: režiserjev, scenaristov, piscev, igralcev, organizatorjev festivalov ... skratka, vseh filmskih zanese-njakov; in tudi raznoraznih ne-zgolj-filmskih pobud v duhu svobode misli in izraza.

Samo enkrat s Francijem sodelujem tudi kot z režiserjem, pri njegovem, žal, nerealiziranem projektu *Klet*. S filmom smo že globoko v pripravih, ko tedanje vodstvo Filmskega sklada projekt zaustavi. Velika izguba za marsikaterega soustvarjalca, gromozanska izguba za slovenski film. Film bi bil, v slogu Francijevega ustvarjanja, duhovita refleksija o sodobnem svetu, predvsem pa o filmu, filmski zgodovini, filmskemu izrazu. Škoda.

In letos poleti kot igralec na hitro osvetli moj televizijski film *Bankirke*. In tudi tam ostane za vedno.

Ne nazadnje (pravzaprav kot prvo in zadnje in zmerom vseprisotno) je Franci ob vsakem srečanju filmski režiser, filmski ustvarjalec, filmar. In ker je film tisto, kar prežema in riše vse njegovo zgoraj omenjeno bivanje in delovanje, hkrati pa taisto bivanje in delovanje prežema vsak meter filma, ki ga Franci posname, se priklonim Avtorju v polnem pomenu besede. Filmskemu avtorju raznolikih vrst, žanrov in oblik filmov: igranih, dokumentarnih in animiranih, namenjenih kinu in televiziji, kratkih in dolgometražnih, dram, komedij, trilerjev ... In vsi izdelki nosijo močan, povsem avtentičen pečat moža, ki stoji za njimi – drznega, neustrašnega, pristnega, v svojem izrazu iskrenega filmskega uduharnika nepojenljive moči in nepopustljive volje.

Moram izkoristiti priložnost, moč tiskane besede, in na tem mestu pozvati vse pristojne in odgovorne, da svoje delo posvetijo izdelavi spodobnih filmskih kopij Francijevih mojstrskih del in primerne prenose na elektronske medije (žal enako velja tudi za pomembne opuse drugi avtorjev), saj vendar hočemo zgodovino umetnosti filma sprejemati v vsej njeni barvitosti, svetlobni razgibanosti in jasnosti izraza!

S Francijem se iz oči v oči zadnjič srečava v Portorožu, na letošnjem še kako nesrečnem festivalu slovenskega filma. Čeprav je videti zelo šibak, po svoji navadi švistne skozi avlo Avditorija, ustavi se le toliko, da mi stisne roko. Stisk roke bi lahko zdaj, v retrospektivi, v maniri smrtnikov po srečanju s smrtjo drugega, tolmačila in dojemala kot zadnji pozdrav, poslednje slovo. A pri Franciju tovrstna interpretacija sploh ni mogoča: stisk roke lahko pomeni samo: »Gremo! Naprej!«

Tudi v sedanosti tvoje odsotnosti se srečava skoraj vsak dan.

Franci Slak ni izginil. Franci izginiti ne more več.